

УДК 323.396: 316.422

ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА ТА ПОЛІТИЧНА СВІДОМІСТЬ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОСТРАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

Олексій Матета

*Кременчуцький льотний коледж
Національного авіаційного університету
вул. Перемоги, 17/6, 39605, м. Кременчук, Полтавська обл., Україна*

У статті розглянуто проблеми демократичної трансформації українського суспільства. Проаналізовано сучасний стан політичної свідомості українських громадян. Охарактеризовано еволюцію політичної еліти з 90-х рр. ХХ ст. і її сучасний стан в Україні. Встановлено взаємозв'язок між процесами формування політичної еліти та політичної свідомості громадян в умовах демократичної трансформації пострадянської України.

Ключові слова: політична еліта, політична свідомість, демократична трансформація, патерналізм, громадянське суспільство, фінансово-промислові групи, меритократія.

Актуальність теми дослідження. Суспільні трансформації в Україні, реалізація стратегії демократичного транзиту формують соціальну потребу у новій політичній еліті. За слабкої організованості сучасного українського суспільства, відсутності усвідомлених політичних інтересів та ідеологічної орієнтації саме дії елітних груп визначають напрям суспільного розвитку, сприяють формуванню ціннісних орієнтацій, національних пріоритетів держави.

З іншого боку, формування якісної політичної еліти за умов демократії представлені антрепренерською моделлю, а її суспільний рух характеризується терміном «циркуляція». Всі ці процеси безпосередньо залежать від рівня політичної свідомості й організованості громадян. Так склалося, що в Україні на початку 90-х рр. не прийшла до влади нова політична еліта, а рівень політичної свідомості був українським, громадянського суспільства не існувало. Мало що змінилося і за 27 років української незалежності. З чого ж розпочнуться реальні процеси демократичного транзиту в Україні? Їх рушійною силою стане нова політична еліта чи громадянське суспільство? В Україні це нагадує замкнуте коло, яке, здається, неможливо розірвати.

За таких умов дослідження проблем становлення політичної еліти та політичної свідомості громадян як суб'єктів демократичного транзиту в Україні набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Серед учених немає єдиної думки щодо пріоритетності чинників суспільних трансформацій.

Починаючи від Г. Моски, В. Парето, Р. Міхельса частина з них вважала, що розвиток суспільства, стабільність чи нестабільність його існування прямо залежать від якості й управлінських можливостей політичних еліт. У такому контексті дослідженням ролі та значення еліти в життєдіяльності українського суспільства займаються більшість вітчизняних науковців, зокрема Ю. Бадзьо, І. Белебега, А. Гальчинський, Л. Герасіна, М. Головатий, П. Кралюк, В. Кремень, М. Михальченко, С. Пазиніч, Ф. Рудич, М. Рябчук, М. Требін, Г. Щокін, М. Козловець та ін.

Інші вчені, такі, наприклад, як О. Хорошилов, А. Тихоглаз, Є. Головаха, І. Бекешкіна, В. Степаненко, А. Ручка, О. Шульга, Т. Загороднюк, О. Вишняк, у дослідженнях трансфор-

маційних процесів у сучасній Україні головну увагу приділяють політичній свідомості та культурі громадян, формуванню громадянського суспільства.

Ця стаття має за мету встановити взаємозв'язок між процесами формування політичної еліти та політичної свідомості громадян в умовах демократичної трансформації пострадянської України.

Виклад основного матеріалу. Хвиля демократичних перетворень, яка охопила посткомуністичні держави і, за висловом С. Хантінгтона [1], стала третьою хвилею світової демократизації, не могла обійти Україну. Нині ми констатуємо затягування процесу становлення демократії через відсутність незалежності між гілками влади, амбіційність політичних лідерів і двоїсте сприйняття демократичних ідей значною частиною населення. Переважна більшість вчених і політичних діячів наголошували, що, починаючи з 1991 р., Україна перебуває в перехідному стані, рухаючись від авторитаризму до демократії. Процес демократизації мав би завершитися формуванням правової та соціальної держави, розбудовою громадянського суспільства і ринкової економіки. Та цього не сталося і досі. Часті, стрибкоподібні зміни політичної системи – від розпаду тоталітаризму до лібералізації режиму, потім до електоральної демократії з надзвичайним посиленням президентської влади, кількарізова зміна форм правління за останні роки – призвели до того, що сучасний український політичний простір виявився наділений усіма ознаками т. зв. «сірої зони». Поняття «сіра зона» вводять у науковий дискурс Л. Діамонд і Т. Карозерс на поч. ХХІ ст., які характеризували держави з перехідними режимами. На їх думку, більшість країн, що вступили в «сіру зону», не є ні диктаторськими, ні тими, які безумовно просуваються до демократії; деякі з них є електоральними демократіями, але за відсутності легітимності та інституційності [2, с. 48].

Україна належить до держав, які поки що не сформували громадянське суспільство, але й не є прихильниками диктаторської влади. За моніторингом громадської думки у 2016 р., проведеним Інститутом соціології НАН України, демократію як найкращий із політичних устроїв для сучасної держави називають вже 69% громадян, і лише 11% висловлюють протилежну думку. Дві третини громадян України незадоволені сьогодні розвитком демократії в країні, а кількість задоволених порівняно з 2014 р. зменшилася більш ніж удвічі [3, с. 22].

Здавалося б, українці нарешті демонструють стійку відданість демократії, вбачають запоруку успіху держави виключно у демократичному шляху розвитку. Однак за більш детальним аналізом стає зрозуміло, що це не зовсім так. Погоджуємося з думкою О. Хорошилова, що демократичні цінності в масовій свідомості українців відіграють роль своєрідних «ритуальних заклинань», а не глибинних настановлень, що виконують мотиваційну функцію [4, с. 55].

Беручи до уваги такі показники, як відповідальність – безвідповідальність за стан справ у країні, відчуття можливості – неможливості контролювати владу, належність громадян до громадських об'єднань і політичних партій, схильність до патерналізму, рівень інституційної довіри, проаналізуємо сучасний стан політичної свідомості українських громадян.

Соціологічні опитування з року в рік підтверджують наявність великої кількості громадян, котрі не відчувають відповідальності за стан справ у країні чи населеному пункті, де вони мешкають. Навіть після Революції Гідності жодної відповідальності за стан справ у країні не відчувають 56%. Так само близько половини респондентів не відчувають відповідальності за стан справ у своєму населеному пункті.

Безвідповідальність в українському суспільстві проявляється і у відсутності традиції контролю за тими, кому делегуються владні повноваження. Громадяни не цікавляться

програмами політичних партій і кандидатів, продовжуючи їх обирати за якимись особистими симпатіями, соціально-демагогічними обіцянками чи подачками у виборчий період. Як підтверджують відповіді більшості опитаних, люди лише обирають владу, а далі, як вони вважають, від них нічого не залежить.

Переважає більшість українського суспільства (більше 80%) впевнена у недостатності контролю за законодавчою і виконавчою владою.

Розглядаючи основний організаційно-структурний компонент вітчизняного громадянського суспільства, а саме мережу неурядових громадських організацій, зазначимо, що однією з гострих проблем їх розвитку є низька участь громадян у їх діяльності. Так, моніторингові опитування з цього приводу свідчать, що сьогодні переважна частка респондентів (понад 80%) не належать до жодної з громадських організацій від політичної партії до творчої спілки. Основні фактори неучасті громадян у добровільних громадських об'єднаннях, на думку В. Степаненко, – це байдужість, пасивність людей до суспільного життя та зневіра у власних можливостях захистити свої права та інтереси [6, с. 270].

Патерналізм українських громадян проявляється у бажанні ними сильної влади. Відповідаючи на запитання: «Чи погоджуєтесь Ви з думкою, що сильний керівник може зробити для нашої країни більше ніж усі закони та дискусії?», більше 60% погоджуються з цією тезою. Згідно з результатами багаторічних досліджень українці залишаються прихильниками президентської республіки, де президент чинитиме вирішальний вплив на внутрішню та зовнішню політику держави. Лише кожен п'ятий вважає, що президент має ділитися владою з прем'єр-міністром, затвердженим парламентом, як це відбувається в нашій країні зараз. І всього 6% виступає проти інституту президентства [7, с. 108].

Критично налаштовані українці і з приводу багатопартійної системи в Україні. Близько половини респондентів відповідають, що вона взагалі не потрібна.

Завершує картину розуміння стану політичної свідомості українців рівень їхньої довіри до політичних інститутів.

Таблиця 1

Розподіл відповідей респондентів, які висловили свої думки стосовно впевненості в можливості впливати на владу, 2016 р. (%)

Я не сподіваюся на вибори, тому що не вірю, що від їх результатів зміниться моє життя	
Не згоден	19,1
Важко сказати, згоден чи ні	16,6
Згоден	64,2
Немає сенсу боротися за свої права, якщо влада своїми діями їх явно ігнорує	
Не згоден	30,5
Важко сказати, згоден чи ні	18,2
Згоден	51,3
Шляхом голосування ми обираємо владу, ну а далі від нас уже нічого не залежить	
Не згоден	19,6
Важко сказати, згоден чи ні	18,6
Згоден	61,8

Джерело: [5, с. 161]

Таблиця 2

Розподіл відповідей на запитання Який рівень Вашої довіри...?, 2016 р. (%)

Рівень довіри	Повністю довіряю	Переважно довіряю
Президенту України	0,8	9,8
Верховній Раді	0,4	5,3
Уряду	0,3	6,2
Прокуратурі	0,3	5,4
Поліції	0,7	11,4
Судам	0,4	6,0
Податковій	0,7	8,4
Банкам	0,4	8,8
Духівництву	13,9	35,8
Волонтерам	9,1	44,02
Ученим	6,1	41,4
Армії	3,3	36,5

Джерело: [5, с. 152–153]

Більше трьох чвертей (76,2%) респондентів вважають, що більшість людей взагалі ні в що не вірять. За висновками відомих соціологів, такий стан речей дозволяє українське суспільство назвати «суспільством без довіри» [8].

Таким чином, характеристика рівня політичної свідомості українських громадян засвідчує наявність відносно демократії. Визнати її можна як пасивну народну демократію, що не може змінити клановий владний олігархізм. Люди визнають, що нам треба будувати демократію, але допомогти нічим не можуть через відсутність у них пріоритету демократичних цінностей. 69% громадян хотіли б мати демократію, але самі не готові відстоювати свої права, контролювати владу.

Розглянемо два підходи, які намагаються пояснити процес демократизації в країнах, що трансформуються.

Суть **структурного підходу** (автор С. Хантінгтон) полягає у визнанні домінуючими факторами на становлення демократичного режиму макрофакторів – фундаментальних якісних змін в усіх системах життєдіяльності соціуму. Згідно з цим підходом демократія має бути підготовлена відповідним соціально-економічним розвитком суспільства, виконувати функцію оформлення базових процесів, що відбуваються у соціальній сфері. С. Хантінгтон, наприклад, поєднуючи процеси модернізації та демократизації, вважає, що запорукою успіху останньої є довготривалі реформи, що ведуть до підвищення складності, адаптивності політичної системи в цілому, секуляризації суспільного життя, раціоналізації структури влади, досягнення національної єдності [9, с. 151–152].

Прихильники **процедурного підходу** (А. Пшеворський, Д. Лінц, В. Полохало, Н. Степанова, А. Циганков та ін.) вважають, що головними умовами переходу до демократії є характер правлячих еліт, їх політичні цінності та ідеали, найважливіші тактики і технології володарювання, які використовуються ними. У цьому разі успіх демократії залежить від ступеня компетентності еліт, їх здатності і можливості мобілізувати всі ресурси для досягнення поставленої мети. Більшість вітчизняних політологів констатують, що саме за таким сценарієм відбувається процес демократизації в Україні та що він є єдино можливим для нашої держави, а інший, зокрема «структурний», має швидше фундаментально

світоглядне, ніж прикладне значення [10, с. 17]. Але виникають запитання, наскільки є ефективним такий сценарій? Чи є він єдино можливим? Чи призведе він до остаточної перемоги демократії, а не повертатиме весь час нас до елементів авторитаризму?

Для відповіді на ці непрості запитання вважаємо за потрібне охарактеризувати стан політичної еліти та можливості її трансформації в сучасній Україні.

Як відомо, політична еліта – це привілейована група людей, наділена особливими психологічними, професійними і політичними якостями, яка бере участь у розробці і здійсненні рішень у сфері державної влади або впливу на неї.

Багато українських дослідників взагалі вважають недоречним зараховувати можновладців в Україні до політичної еліти (яка передбачає відповідність певним характеристикам і критеріям щодо оцінки професійності). Вони оперують такими поняттями, як «політичний клас», «істеблішмент» чи навіть «квазіеліта». Вживаючи поняття «політична еліта» у цьому дослідженні, ми розуміємо під нею правлячу верхівку в Україні, що має формальний статус політичної еліти.

Особливості сучасної політичної еліти стають добре зрозумілими у контексті її еволюції з 90-х рр. попереднього століття.

Структурний аналіз політичної еліти першого десятиліття незалежності Української держави свідчить, що вона сформувалася на основі т. зв. «старої» (колишньої номенклатури – партійних, державних, господарських керівників часів СРСР) та «нової», яка складалася з неоднорідного конгломерату колишніх ідейних противників комуністичного режиму (дисидентів, політв'язнів), вихідців із мистецько-наукових кіл, інтелігенції та представників бізнесу, що активно формувався в 90-х рр., іншими словами, «нової буржуазії» [11, с. 46]. В Україні, на відміну від Польщі, Чехії та Прибалтики, протягом 1991–2004 рр. не відбулося зміни «критичної маси» політичної еліти, тобто представників «старої» було значно більше, ніж «нової» (у суспільстві не було запити на проведення люстрації за належністю до комуністичного минулого), але у підсумку кістяк політичної еліти склав союз колишньої номенклатури і «нової буржуазії». Для першої з усуненням однопартійної системи зникли ті обмеження і контроль, що існував у номенклатурному середовищі, зокрема невідворотність відповідальності і покарання у тому разі, якщо факти зловживання ставали широко відомими. У свою чергу, для представників великого бізнесу, який формувався, головним завданням було знайти порозуміння з владою для її конвертації (обміну) у власність, а власність – у ще більшу владу. Збіг інтересів і завдань створив передумови для симбіозу номенклатурної та бізнесової еліти.

Для більшості представників бізнесової еліти, котра інтегрувалася до політичної, українська державність стала винятково бізнес-проектom, можливістю участі в приватизації (яку в народі влучно назвали «прихватизацією») національного надбання, і тому про патріотизм не йшлося, враховуючи і те, що відчутним у формуванні нової еліти був і кримінальний чинник. Результатом таких складників у формуванні політичної еліти стало поєднання двох моралей: старої компартійної, з її принципом схилення перед вищими і зневагою до нижчих, і моралі новітньої бізнесової еліти з її зневагою до закону, пріоритетом егоїстичних кланово-корпоративних інтересів над національними, звідси і високий рівень корумпованості влади.

З 2000-х рр. «нова» бізнес-еліта поступово починає витісняти «стару» компартійну. Це наглядно демонструють вибори до Верховної Ради України у 2002, 2006, 2007, 2012 та 2014 рр., а також склади урядів того періоду. Але відчутних суспільних змін не відбувається.

Причиною суспільної неефективності «нової» української політичної еліти стало те, що вона не мала потреби брати до уваги інтереси суспільства. Така потреба дикту-

ється в демократичних суспільствах моральними засадами еліти, ефективними механізмами політичної відповідальності або тиском сформованого громадянського суспільства. Мораль бізнесової еліти такої чесноти як служіння суспільству в силу своєї природи не передбачала, тому що перебувала у стадії т. зв. «дикого капіталізму», мала свої власні, як зазначалося, егоїстичні інтереси. Частка представників мистецько-наукових та інших кіл інтелігенції була невеликою. Двох останніх чинників (ефективного механізму політичної відповідальності, тиску сформованого громадянського суспільства) в Україні практично не було, а існуючі політичні партії, які частково мали б виконувати ці функції, виявилися ще не спроможними до цього, більше того, активно утворюються партії не на ідеологічній основі, а саме для захисту і просування бізнес-проектів різних груп самої еліти [12, с. 4].

Отже, в ситуації існування формальних і неформальних елітних груп визначальний вплив на процеси прийняття рішень перейшов від формальних до неформальних гравців. Такими стали фінансово-промислові групи (далі – ФПГ) очолювані українськими олігархами. Саме тоді центристські партії або перейшли під вплив ФПГ, або ж ФПГ створили «віртуальні» партії для легалізації своєї присутності у владі і конвертації економічних ресурсів у політичний капітал.

На жаль, ні Помаранчева революція, ні Революція Гідності не вплинули на якісну зміну політичної еліти. Україною продовжують керувати не професійні, досвідчені особистості, котрі мають на меті загальнодержавне процвітання, а невелика група представників різних олігархічних кланів, зацікавлених у відстоюванні інтересів «своїх». Це надає їм можливість зберегти бізнес від зазіхань інших олігархів і через непрозорі правила гри на ринку утримувати конкурентність своїх застарілих і неефективних підприємств.

У духовно-світоглядному просторі української політичної еліти продовжують домінувати авторитарні преференції. Суть цієї ситуації не змінюється навіть тоді, коли публічно декларуються прихильність до демократичних цінностей. У дійсності йдеться про суто ритуальну риторіку, приписану політичною доцільністю прихильників відповідним пріоритетам. Усе це докази того, що нинішня політична еліта поки що не в змозі опанувати енергетику демократії, яка формується «знизу» – в надрах українського суспільства. У багатьох випадках демократія сприймається не як влада народу, а як «влада демократів» [13, с. 274].

Просування в елітну групу з чіткими правилами відбору і численними фільтрами, особливе значення формальних показників (віку, стажу роботи, особистої відданості керівництву і готовності беззаперечно виконувати накази), орієнтація насамперед на збереження і самовідтворення елітної структури – це те, чим «нагородила» радянська еліта сучасну владу. По суті, це фактично процес антиселекції, негативні наслідки чого посилюються у загальнодержавному масштабі, повним усуненням конкурентних механізмів в економіці і політиці, а також ідеологізацією, політизацією і непотизацією (домінуванням родинних зв'язків) критеріїв відбору, проведенням земляцької й кланової кадрової політики [14, с. 79].

Отже, за роки незалежності у нас не сформувалася власна «національна аристократія», яка прагнула б стати провідником суспільної консолідації та демократичного транзиту України. Нову еліту можна вважати національною, демократичною лише умовно або як норматив, маючи на увазі, що створення дійсно державницької еліти – одне із пріоритетних завдань розвитку політичної системи нашого суспільства.

Нова політична еліта має стати елітою заслуг (меритократією), елітою відповідальності, а не елітою привілеїв. Для політичної еліти важливо консолідувати різноманітні інтереси і волевиявлення в єдину результуючу волю і тим самим розширити свою соціальну базу. У підсумку, її остаточні рішення – це результат узгодження і корегування курсів,

врахування всього розмаїття соціальних позицій на загальнодержавному і місцевому рівнях. Влада еліти сильна і стабільна, якщо її рішення раціональні, їх реалізація ефективна і в суспільстві досягнуто баланс соціальних інтересів.

Еліта не може формуватися штучно, за командою. Це – процес еволюційний і органічний, який торкається будь-якого соціуму. Суспільство фактично природно здійснює відбір лідерів, авторитетів думки, і від того, наскільки зрілим є це суспільство, залежить і якість еліти. Вітчизняна еліта є віддзеркаленням нашого суспільства. Тому, якщо ми хочемо мати якіснішу еліту в будь-яких сферах, повинні говорити насамперед про рівень самого суспільства. Нова еліта в Україні народиться із громадянського суспільства, яке обиратиме лідерів не на основі популізму чи підкупу, а на базі ґрунтовного аналізу, здатності мислити по-державному. Таке державницьке мислення має бути у свідомості більшості українців. Відповідно, й вимоги до еліти у такого суспільства матимуть державницькі критерії.

Сьогодні громадянське суспільство поки не здатне вплинути на те, щоб максимально бути присутнім у владі. Хоча окремі представники такої еліти вже є, але ще не накопичилася критична маса, а отже, немає їхнього відчутного впливу на суспільні процеси [14, с. 82].

За останні роки в Україні з'явилася досить потужна група громадян (за даними соціологів їх близько 20%) серед яких є журналісти, волонтери, активісти, котрі беруть на себе контроль за діями влади. Окрім того, на верхівку влади чиниться постійний тиск із боку міжнародних організацій, які вимагають продовження реформ. Євроінтеграційна стратегія України, наше природне прагнення піднятися до західного рівня життя й добробуту, побудувати в себе Європу – це не лише відповідні принципи державотворення, економічної та соціальної політики, а й глибока європеїзація політичного класу, що має спрямовувати зазначені трансформації, визначати їхні механізми, забезпечувати їх утілення в життя.

Висновки. Між процесами формування політичної еліти та політичної свідомості громадян в Україні, існує тісний взаємозв'язок. Ці процеси взаємозумовлені та можуть відбуватися лише в гармонійній цілісності. Консолідація та розвиток українського суспільства є неможливим без виникнення справжньої політичної еліти, а остання не з'явиться без розбудови потужного громадянського суспільства.

Необхідними умовами для подальшої демократизації влади в Україні є зміна виборчого законодавства у частині обрання парламенту за пропорційною системою з відкритими виборчими списками, механізмом відкликання депутатів і позбавленням їх недоторканості, негайний початок роботи Антикорупційного суду. Невідворотне покарання змусить представників еліти не так легко використовувати владу для особистих цілей. Прозорий конкурсний відбір на всі керівні державні посади. Це підвищить якість, професіоналізм і відповідальність майбутньої політичної еліти.

У суспільстві назрів запит на оновлення політичного класу, який би був відокремлений від олігархічного бізнесу. Багато в чому це залежить від того, чи буде зменшуватися частка пасивного населення і чи буде зростати частка тих, хто захоче взяти на себе відповідальність за своє життя і за життя країни.

Тільки витіснивши сучасну примітивну бізнесово-політичну еліту, суспільство матиме змогу і перспективу демократичного транзиту.

Список використаної літератури

1. Хантингтон С. Третья волна. Демократизация в конце XX века. Москва : «Российская политическая энциклопедия», 2003. 368 с.
2. Карозерс Т. Конец парадигмы транзита. Политическая наука. *Политическое развитие и модернизация: современные исследования*. Москва, 2003. № 2. С. 48–50.

3. Ворона В. Вимірювання стану і динаміки суспільства. *Українське суспільство: моніторинг соціальних змін*. Київ : Ін-т соціології НАН України, 2016. Вип. 3 (17). С. 13–23.
4. Хорошилов О. Український варіант демократизації. *Політичний менеджмент*. 2005. № 1 (10). С. 52–57.
5. Мартинюк І., Соболева Н. Формування довіри як передумова інтеграції суспільства: довірчі відносини в сучасному українському соціумі. *Українське суспільство: моніторинг соціальних змін*. Київ : Ін-т соціології НАН України, 2016. Вип. 3 (17). С. 150–166.
6. Степаненко В. Громадянське суспільство: дискурси і практики. Київ : Ін-т соціології НАНУ, 2015. 420 с.
7. Шульга О. Формування політичної демократичної свідомості в контексті зміни символічних універсумів в Україні. *Українське суспільство: моніторинг соціальних змін*. Київ : Ін-т соціології НАН України, 2016. Вип. 3 (17). С. 103–111.
8. Общество без доверия / под. ред. Е. Головахи, Н. Костенко, С. Макеева. Киев : Ин-т социологии НАН Украины, 2014. 338 с.
9. Хантингтон С. Политический порядок в меняющихся обществах. Москва : Прогресс-Традиция, 2004. 480 с.
10. Полохало В. Політологія посткомуністичних суспільств в Україні та Росії. *Політична думка*. 1998. № 2. С. 17–18.
11. Мацієвський Ю. Еліти в Україні до і після «помаранчевої революції». *Політичний менеджмент*. 2010. № 2. С. 38–55.
12. Жданов І., Якименко Ю. Україна у ХХІ столітті: виклики для політичної еліти. *Національна безпека і оборона*. 2003. № 9. С. 2–11.
13. Гальчинський А.С. Лібералізм: уроки для України: науково-популярне есе. Київ : Либідь, 2011. 288 с.
14. Козловець М.А. Політична еліта як суб'єкт державотворення в умовах трансформації українського суспільства. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2017. № 2 (33). С. 74–87.

POLITICAL ELITE AND CITIZENS POLITICAL KNOWLEDGE IN CONDITIONS OF DEMOCRATIC TRANSFORMATION OF POST-SOVIET UKRAINE

Oleksii Mateta

*Kremenchuk Flight College of National Aviation University
Peremogy str. 17/6, 39600, Kremenchuk, Poltava region, Ukraine*

The article deals with the problems of democratic transformation of Ukrainian society. The present state of political consciousness of Ukrainian citizens is analyzed. The evolution of the political elite from the 90s of the twentieth century has been characterized and its current state in Ukraine. The relationship between the processes of formation of political elite and political consciousness of citizens in the conditions of post-Soviet Ukraine democratic transformation is established.

Key words: political elite, political consciousness, democratic transformation, paternalism, civil society, financial and industrial groups, meritocracy.